

21 Μαρτίου 2021

Αναλύοντας το 1821: Η κομβική στιγμή που όρισε την Επανάσταση

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα](#)

Τα γεγονότα που έκριναν την Επανάσταση σε δύο βιβλία που πρέπει να διαβάσεις - Γιώργος Μαργαρίτης και Βασιλική Λάζου ξεδιπλώνουν τις μελέτες τους σε μια σχεδόν “διαλεκτική”, παράλληλη κυκλοφορία.

Αυτές τις μέρες συμπληρώνονται 200 χρόνια από την έναρξη της ελληνικής Επανάστασης του 1821 που όρισε εν πολλοίς το τι Κράτος είμαστε ακόμη και σήμερα. Τα εγγενή χαρακτηριστικά της Επανάστασης φέρουν εντός τους σαφή σημεία ταυτότητας της πατρίδας μας, αλλά και υλικό για ουσιαστικά μαθήματα ιστορίας σχετικά με το πού θέλουμε να πορευτούμε ως χώρα.

200 χρόνια μετά, η ιστορική μελέτη μπορεί πλέον να εξετάζει τα γεγονότα και τη σημασία τους με νηφαλιότητα και με μια πιο ενδελεχή ματιά, ως προς τις κοινωνικοπολιτικές τους προεκτάσεις και σημασίες.

Πέραν από τις υπάρχουσες ιστορικές διδαχές του εκπαιδευτικού συστήματος, η βιβλιογραφία εμπλουτίζεται με έργα που αξίζουν προσοχής. Σε αυτή τη συγκυρία λοιπόν, έρχονται που ρίχνουν φως σε γνωστές, ή λιγότερο γνωστές πτυχές της εθνικής παλιγγενεσίας.

Το “” του Γιώργου Μαργαρίτη και το “” της Βασιλικής Λάζου, μοιάζουν σαν να συνομιλούν ή να αλληλοσυμπληρώνονται.

Το βιβλίο του Γιώργου Μαργαρίτη εστιάζει στο παρασκήνιο, και αναδεικνύει άγνωστους ήρωες και πρωταγωνιστές που έπαιξαν τον δικό τους, καταλυτικό ρόλο. Παράλληλα, καταπιάνεται με τα στοιχεία εκείνα που όρισαν τον Αγώνα και αποτέλεσαν τη “μαγιά” του τι σημαίνει πρώτο, ανεξάρτητο ελληνικό Κράτος.

Από την αμήχανη εκκίνηση της Επανάστασης, μέχρι τα φιλόδοξα χτυπήματα μέσα στην ίδια την “καρδιά” του εχθρού, ο Γ. Μαργαρίτης αναλύει όλα τα περίπλοκα βήματα που έκλεισαν τον κύκλο της Φιλικής Εταιρείας και αποτέλεσαν όραμα όσων την ακολούθησαν, με την πραγματική ανάταση του Λαού απέναντι στον δυνάστη.

Από την άλλη, η Βασιλή Λάζου διερευνά τις πραγματικότητες των καθημερινών γυναικών στα Γιάννενα, την Αθήνα, τις Κυκλάδες, τη Χίο και την Ύδρα, αλλά και τη δράση των γυναικών της αναδυόμενης αστικής τάξης της εποχής.

Πέραν από τις επιφανείς προσωπικότητες που όλοι θυμόμαστε, όπως τη Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και τη Μαντώ Μαυρογένους, η Β. Λάζου μιλά για τις χριστιανές και μουσουλμάνες σε Νάουσα, Χίο, Ψαρά, Κάσο και Αθήνα, αυτές που

αντιμετωπίστηκαν ως λεία πολέμου προς εκμετάλλευση και εμπόρευμα για προσπορισμό κέρδους.

Για πρώτη φορά παρουσιάζεται εδώ μια συνολική και τεκμηριωμένη εικόνα της ζωής των γυναικών κατά την Επανάσταση και τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας. Εξετάζονται πολλαπλές όψεις της παρουσίας και συμμετοχής όχι μόνο των επώνυμων, αλλά και των ανώνυμων γυναικών, που μέχρι σήμερα θεωρούνταν λίγο-πολύ αόρατες.

Παρακάτω, οι δύο συγγραφείς απαντούν στο News 24/7 σε έναν άτυπο “διάλογο” στα ερωτήματα που αφορούν τον πυρήνα του Αγώνα. Ο ρόλος των Φιλικών, ο παράγοντας “χ” που όρισε την έκβαση της Επανάστασης, το “μισό” πέρασμα του Διαφωτισμού από τις προεπαναστατικές προετοιμασίες, και φυσικά, το ουσιαστικό δίδαγμα του 1821, μέσα από τα δικά τους λόγια.

Η πρώτη ερώτηση έχει να κάνει με το πόσο “ελληνικό” είναι τελικά το κράτος όπου ζούμε σήμερα. Ή αλλιώς, πόσο “Έλληνες” είμαστε εμείς οι ίδιοι σήμερα, 200 χρόνια μετά την επανάσταση.

Για τον Γιώργο Μαργαρίτη, η επανάσταση ήταν καθαρά ελληνική.

“Στον χώρο του ελληνισμού (ας τους έλεγαν Ρωμιούς τότε) προετοιμάστηκε και οργανώθηκε η Επανάσταση. Έλληνες την πραγματοποίησαν. Ελληνικό κράτος δημιούργησε. Αυτό μέσα στο οποίο και εμείς ζούμε σήμερα”, αναφέρει ο ιστορικός, για να παρατηρήσει, αφήνοντας και μια “αιχμή”: “Ως ιστορικός ανησυχώ με όσους θέτουν παρόμοια ερωτήματα. Ξέρουν κάτι που δεν ξέρω; Ε ναι, φυσικά, τα σύνορα του κράτους σήμερα είναι «σύνορα της Ευρώπης», όχι της Ελλάδας! Λέτε να έγινε κάτι τέτοιο και στα 1821; Ευρωπαϊκή Επανάσταση και να έφτιαξε Ελλάδα; Γιατί δεν έφτιαχνε απευθείας Ευρώπη να γλιτώνουμε και διακόσια χρόνια αμφιβολιών; Πάντως έχω την υποψία ότι στη γνωστή Επιτροπή της κυρίας Αγγελουπούλου γνωρίζουν καλύτερα το θέμα....”.

Για τη Βασιλική Λάζου από την άλλη, δεν είναι εύκολο να δοθεί ένας απόλυτος ορισμός του τι θεωρείται “ελληνικό”. Όπως μας λέει:

“Λόγω της πολύπλοκης και εξαιρετικά πολυσχιδούς φύσης του εθνικού φαινομένου δεν είναι εύκολο να δοθεί ένας γενικός και απόλυτος ορισμός του τι θεωρείται «ελληνικό». Δεν ασπάζομαι κάποιου είδους εθνοφυλετική αντίληψη περί κοινού αίματος και θρησκείας. Το κράτος, το οποίο διαθέτει δεδομένο βαθμό ανεξαρτησίας, και μέσα στο οποίο έχουμε αποκτήσει και ασκούμε συγκεκριμένα πολιτικά δικαιώματα, είναι ελληνικό. Και οφείλουμε να προασπίσουμε. Υπό την έννοια ότι μοιραζόμαστε μια κοινή γεωγραφική επικράτεια, κοινή Ιστορία αλλά και

κοινούς μύθους, μια μαζική, δημόσια κουλτούρα, κοινή οικονομία, ενιαία αγορά διαρκώς διεθνοποιούμενη και κοινά για όλα τα μέλη πολιτικά/νομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις, ναι είμαστε Έλληνες”.

- Ο ρόλος της Φιλικής Εταιρείας ήταν πράγματι καταλυτικός ή έχει υπερεκτιμηθεί; Ποια ήταν η συμβολή των γυναικών εντός της;

Γιώργος Μαργαρίτης: “Θα χρησιμοποιήσω τα λόγια του Σακελλάριου Σακελλαρίου. Η Φιλική «έδωσε υλική υπόσταση στην άυλη εθνική ιδέα». Παραδόξως η υλική υπόσταση ήταν και αυτή, σε μεγάλο βαθμό, «άυλη». Η Αόρατη Αρχή ήταν η δύναμη της Φιλικής. Αυτή που της έδωσε τις δυνατότητες να παρέμβει καταλυτικά στα γεγονότα. Εκτός από την Αρχή όμως, η Φιλική είχε και άλλο «αόρατο»: τις γυναίκες στις τάξεις της. Οι μετρημένες στα δάκτυλα του χεριού εξαιρέσεις επιβεβαιώνουν απλώς τον κανόνα”.

Βασιλική Λάζου: “Η Φιλική Εταιρεία ήταν ο καταλύτης της επανάστασης. Ο λόγος περί αόρατης αρχής και η ανάθεση της αρχηγίας στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, μέλος της ρωσικής αριστοκρατικής αυλής, συνετέλεσαν στη μετατροπή της αρχικής αόριστης πρόθεσης σε πολιτικό σχέδιο και εν τέλει στην ίδια την επανάσταση. Ο αυστηρά καθορισμένος ρόλος των γυναικών στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα δε συνηγορούσε στην όποια εμπλοκή τους στην πολιτική, ειδικά με την υπόγεια, τη ρομαντική, την ανατρεπτική διάσταση της τελευταίας. Καθώς όμως η οργανωτική εξάπλωση της Φιλικής Εταιρείας τις παραμονές της Επανάστασης έγινε μαζική και αφορούσε ολοένα και περισσότερο τον χώρο των μεσαίων στρωμάτων με εμπορικές και ναυτιλιακές δραστηριότητες αλλά και εκείνο των τοπικών ελίτ στο κυρίως έδαφος της Ελλάδας μνήθηκαν και γυναίκες που σχετίζονταν άμεσα ή έμμεσα με τις δραστηριότητες αυτές”.

- Ποια ήταν η καταλυτική στιγμή για την έκβαση της Επανάστασης κατά την άποψή σας και βάσει της έρευνας που έχετε κάνει; Χρονικά και ως προς τη σημασία του γεγονότος ή των συσχετισμών.

Γιώργος Μαργαρίτης: “Η άλωση της Τριπολιτσάς τον Σεπτέμβριο του 1821. Η κατάληψη της πόλης αυτής δημιούργησε επαναστατική, ελεύθερη επικράτεια. Μετά από αυτήν η Επανάσταση είχε ελεύθερο λαό και χώρο, έδαφος. Τα βασικά υλικά δηλαδή για να δημιουργήσει κράτος”.

Βασιλική Λάζου: “Δύο γεγονότα θεωρώ καταλυτικά για την έκβαση της επανάστασης, ένα στο ξέσπασμά της και ένα στο τέλος της. Η άλωση της Τριπολιτσάς στις 23 Σεπτεμβρίου 1821 σήμαινε την κατάλυση της οθωμανικής εξουσίας και κοινωνίας στο Μωριά. Η Ελλάδα, ως ανεξάρτητη πολιτική οντότητα

είχε πλέον χώρο, επικράτεια και λαό, τα θεμέλια δηλαδή πάνω στα οποία θα μπορούσε να οικοδομηθεί το νέο ελληνικό κράτος. Έξι χρόνια αργότερα, στις 20 Οκτωβρίου 1827 η ναυμαχία στο Ναυαρίνο, έσωσε την ελληνική επανάσταση από την κατάρρευση καθώς η συμμαχική βρετανική, γαλλική και ρωσική ναυτική δύναμη κατέστρεψε την συνδυασμένη τουρκοαιγυπτιακή αρμάδα. Ο ρωσοτουρκικός πόλεμος (1828-1829) και οι επιχειρήσεις του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος στην Πελοπόννησο που ακολούθησαν οδήγησαν στην απόσυρση των οθωμανικών δυνάμεων από την κεντρική και νότια Ελλάδα και στην ελληνική ανεξαρτησία”.

- Η απουσία της εμφάνισης του Διαφωτισμού και η επίδραση της Εκκλησίας στον Αγώνα πιστεύετε πως έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση του πρώτου ανεξάρτητου ελληνικού κράτους; Και αν ναι, πώς;

Γιώργος Μαργαρίτης: “Η Επανάσταση, ο πόλεμος των Ελλήνων για την ελευθερία τους, δεν είχε θρησκευτικά χαρακτηριστικά. Εθνικός ήταν, δεν ήταν «ιερός πόλεμος», δεν ήταν χριστιανικό τζιχάντ. Οι αφορισμοί, οι νουθεσίες και οι εγκύκλιοι του πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ ενάντια στην επαναστατική κίνηση αγνοήθηκαν εντυπωσιακά, άσχετα αν η μετέπειτα θανάτωσή του τον έκανε λάβαρο αγώνα. Ο επίσκοπος Έλους με τον ακραία «σταυροφορικό» του λόγο ελάχιστους συγκίνησε και πολύ λίγους στρατολόγησε. Ο δε Διαφωτισμός έχει πολλές εκδοχές και πάντοτε υπόκειται στην πραγματικότητα της συγκυρίας. Η πολυμορφία των ηγέτιδων κοινωνικά ομάδων που οδήγησαν την επανάσταση έδωσε τα συνταγματικά χαρακτηριστικά του νέου κράτους. Όχι οι ιδέες γενικώς και αορίστως”.

Βασιλική Λάζου: “Παρόλο που τα Συντάγματα του Αγώνα με το δημοκρατικό και φιλελεύθερο πνεύμα τους, έχουν την αφετηρία τους στις ιδέες του Διαφωτισμού, η Ελληνική Επανάσταση ξέσπασε σε μια εποχή «παλινόρθωσης» και τον θάνατο του Ναπολέοντα, όταν οι βασιλείς και η αριστοκρατία είχαν επανέλθει στο θρόνο τους και οι ριζοσπαστικές ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης είχαν υποχωρήσει. Το καθεστώς της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα και της Αντιβασιλείας στα πρώτα βήματα του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους ήταν αυτό που καθόρισε το δύσκολο έργο της οργάνωσης του κρατικού μηχανισμού εκ του μηδενός. Με πρόσχημα την «ανωριμότητά τους» οι Έλληνες «διδάχθηκαν» επιτόπου ευρωπαϊκούς θεσμούς και «διαπαιδαγωγήθηκαν» θεσμικά σύμφωνα με βαυαρικά πρότυπα. Σε αυτό το πλαίσιο τα επηρεασμένα από την κοινωνική φιλοσοφία του Διαφωτισμού «φωτισμένα έθνη» έρχονταν σε αντιδιαστολή με τον «απαίσιον βαυαρισμόν». Η ανακήρυξη του Αυτοκέφαλου της ελλαδικής Εκκλησίας το 1833 και το διάταγμα για το κλείσιμο των μοναστηριών συνιστούσαν μια προσπάθεια εκκοσμίκευσης και αποσκοπούσαν

στην υπαγωγή της θρησκευτικής εξουσίας στην πολιτική”.

Πηγή: news247.gr